

Renmarksutredningens delbetänkande SOU 2023:46

Remissyttrande över ovanstående delbetänkande från Allmänningskogarna i Västerbotten.

De finns fyra allmänningsskogar i Västerbotten, en i varje fjällkommun, som ägs av 3 400 delägare. Markområdet omfattar totalt c:a 140 000 hektar. I huvudsak är skogarna belägna ovan odlingsgräns. Alla enskilda som äger en skogsfastighet ovan odlingsgräns i respektive fjällkommun har en andel i den gemensamma ägda allmänningsskogen som liksom de egna fastigheterna tillkommit i samband med avvittring. Bland delägarna finns ganska många samer, även renskötande dito.

Samtliga förslag avvisas

Allmänningskogarna i Västerbotten avvisar samtliga förslag i delbetänkandet. Vi föreslår att utredningen läggs ner. Vi upplever att utredningen saknar en helhetssyn kring den komplexa historiska och juridiska situationen kring markanvändning i norra Sverige och att man i för liten omfattning analyserat de näringsmässiga effekterna av sina ställningstaganden. Att följa den linje som utredningen föreslår skulle skapa en svår situation framgent där en liten grupp ges ett mycket stort inflytande över majoritetens livsföring. I norr har människor och näringar sedan lång tid lärt sig leva tillsammans, kanske inte alltid så alla varit nöjda men att "röra om i grytan" enligt förslagen skulle allvarligt skada all framtida samexistens.

Förslagen skapar osäkerhet och inkonsekvens i lagstiftningen

Utredningen anser att samebyar har ensamrätt till jakt och fiske på mark som står under statens omedelbara disposition i Norr- och Västerbotten. Denna slutsats bygger på bedömningen att de förhållanden som gäller i hela Norr- och Västerbotten är likartade med de som gäller inom det geografiska område som Girjas sameby bedriver renskötsel på, och att nya rättsprocesser i detta område mellan samebyar och staten därför skulle få samma utfall som för samebyn Girjas. Nämligen att staten inte innehar den jakt- och fiskerätt som normalt följer med äganderätten. Jakt- och fiskerätten inom samebyns område tillkommer enligt Högsta domstolen uteslutande istället Girjas sameby, som således också innehar rätten att upplåta jakten och fisket.

Utredningen, liksom direktiven i de delar som berör jakt och fiske, synes också bortse från att staten, genom Justitiekanslern, i Girjas målet valde att föra talan på sådant sätt att hävd inte skulle prövas mot rennäringslagen (1971:437). Medgivandet från staten att rennäringslagens 31-34 §§ inte skulle tillämpas i målet innebar att Högsta domstolen inte kunde pröva om hävdvunnen rätt står över svensk lag. Att staten valde att inte låta domstolen tillämpa lagstiftningen i Girjas målet är anmärkningsvärt. Staten genom Justitiekanslern bidrar genom detta agerande, vad avser området där Girjas sameby bedriver renskötsel, till ny rättspraxis som står i motsatsförhållande till vad som uttrycks i lag. Justitiekanslerns medgivande att hävd inte skulle prövas mot rennäringslagen, i kombination med utredningens förslag, skulle innebära att en ny princip etableras i svensk rätt. I svensk rätt gäller sedan lång tid principen att lag bryter hävd, med utredningens förslag kan denna ändras till att hävd bryter lag. Konsekvenserna av detta är oförutsebara men ofrånkomligen långtgående.

Förutom att lagstiftningen inte prövades i Girjas domen så synes utredningen inte tillräckligt ha beaktat Högsta domstolens dom i Skattefjällsmålet, NJA 1981 s 1. Där konstateras bland annat på sidan 244: "Kvar står också otvivelaktigt principen att lagstiftningen uttömmande reglerar de rättigheter och skyldigheter som renskötselrätten innebär, alltså utom rätten till renbete bl. a. också rätten till jakt och fiske."

Allmänhetens tillgång till statens mark föreslås minska

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i rennäringslagen där det anges att upplåtelse av sådan småviltsjakt och handredskapsfiske som inte bedrivs yrkesmässigt ska göras om det kan ske med endast ringa olägenhet för renskötelsen. Bestämmelsen ersätter i denna del formuleringen olägenhet av betydelse för rennäringen i 3 § första stycket 1 rennäringsförordningen (1993:384). Att ändra rekvisitet för störning från "olägenhet av betydelse" till "ringa olägenhet" och att ange detta i lag istället för i förordning innebär en förskjutning av rättighetsläget mellan rennäringen och utövare av jakt och fiske på statens mark. Behovet av en sådan förändring motiveras främst av störning på renskötelsen och är ett exempel både på direktivens och på utredningens bristande helhetssyn vad gäller förhållandet mellan rennäringen och andra markanvändare.

Konsekvensanalyser saknas

Utredningen innehåller en kort konsekvensutredning där det framhålls att förslagen i delbetänkandet enligt utredningens bedömning endast befäster gällande rättsläge, och därmed inte medför några effekter av betydelse för företag, jägare eller fiskare eller för samhällsekonomin. Förslagen bedöms heller inte medföra några kostnader av betydelse för staten och inte heller medföra någon samhällsekonomisk påverkan. Konsekvensutredningen saknar följaktligen också information om vilka som kan komma att påverkas, och vilka effekter förslagen kan leda till. Att utredningen föreslår långtgående förändringar av rättigheter till jakt och fiske jämfört med dagens förhållanden, utan att bedöma konsekvenser av dessa förslag är utmärkande för utredningsarbetet.

Alla historiska fakta är inte beaktade

Sentida forskning från Luleå Tekniska Universitet visar på en flertusenårig närvaro av människor inom hela den norra delen av Norden. Stora mängder järnframställningsplatser har hittats. Att dessa skulle härröra från samisk kultur är knappast troligt. Därmed finns det all anledning att tro att hela norra Sverige sedan länge varit befolkat av människor med olika kulturell bakgrund. Därför blir det inte acceptabelt om endast en av dessa grupperingar, samerna, ja tom en liten del av dem med specifik näringsutövning, ska tilldelas än mer långtgående rättigheter utifrån en historisk bedömning av hävd och ensamrätt. Som vi förstått det har utredningen inte alls beaktat dessa sentida rön.

Slutlig kommentar

Att hitta svar för en bra framtida samexistens mellan människor och näringar i norra Sverige byggd på en historia som är komplex, spretig och otydlig kan mycket lätt leda fel. Detta är inte första gången staten försökt förändra något till förmån för renskötelsen i Sverige. Ofta har det inte lett någonstans eller i vart fall inte till något bra. Vill man ge mer till någon är det alltid någon annan som får stå tillbaka. För en stor del av norra Sveriges befolkning är jakten och fisket en central del av livet, inte bara en hobby. Extra viktigt tror jag det är för allmänningsskogarnas delägare med fastigheter ovan odlingsgräns. Förlorar de än mer av möjligheter till jakt och fiske än vad de har idag skapas grogrund för konflikter där troligen alla inblandade blir förlorare i slutändan. De samebyar som ändå vill få undersökt om de har mer långtgående rättigheter än idag inom sitt område måste förstås ha rätt att få det prövat i domstol. Men då borde de få driva sin sak på egen hand utan stöd av schablonmässiga statliga utredningar.